

POLÍTICA PARTICIPATIVA I EXERCICI DE CIUTADANIA

DEMÉTRIO VALENTINI

Bisbe de Jales (São Paulo), Brasil

Mirant com està avui la política, ens adonem que aquesta necessita una urgent renovació. En el moment en què la política corre el risc del descrèdit, per la ineficàcia de les seves institucions que s'han desvirtuat per l'excés de burocràcia i per la promiscuïtat entre interès públic i avantatges particulars, és urgent recuperar l'exercici autèntic d'una veritable ciutadania.

La ciutadania és el camp propici per la intervenció conscient de les persones, atès el procés col·lectiu de transformació de la societat i de la regeneració de les estructures socials.

Per l'exercici de la ciutadania és possible redefinir els rumbos de la societat, redissenar l'Estat i reconvo-car-lo per les seves finalitats.

La ciutadania és l'estuari que recull la participació de les persones, i la font que irriga l'activitat social i política.

És la ciutadania la que pot reciclar la societat, de manera contínua, i oxigenar-la amb nous valors, que la consciència ètica va apuntant de manera sempre més clara, i va urgint amb força creixent, en la mesura en què la ciutadania pot incorporar-los en un projecte que a poc a poc necessita ser dissenyat i efectivat. És el creixement de la ciutadania la que garanteix l'efectivació d'aquests valors que comencen en forma de somni i necessiten encarnar-se en la societat. Sense l'exercici consistent, articulat i perseverant de la ciutadania, aquests valors es queden en la utopia, que si resta inaccessible pot provocar la frustració i el desànim. La ciutadania té el compromís de fer reals les utopies.

D'aquí la pertinència d'una pregunta que necessita respostes adequades: Quina ciutadania volem?

El desafiament és a la porta: identificar els grans valors que han d'impregnar la visió i l'exercici de la ciutadania. Per tal que impregnin el nostre dia a dia, en les nostres institucions, que volem posar al servei de la construcció col·lectiva de la societat i de l'Estat.

1. Una ciutadania impregnada de valors fonamentals: la vida, la dignitat de les persones, la justícia, la consciència ecològica, el sentit de la bellesa i l'obertura cap a la transcendència. És un senyal positiu constatar que aquests valors retornen avui a la consciència col·lectiva. És la nova emergència de l'ètica. L'exercici de la ciutadania necessita començar per la formació de les consciències, tot impregnant-les de valors ètics.

2. Una ciutadania renovada per la sensibilitat social, la solidaritat, la distribució, la creativitat, l'intercanvi d'experiències. Una ciutadania que necessita ser de tothom, i que ha de ser el resultat d'una construcció constant, feta solidàriament. L'exclusió social és la negació de la veritable ciutadania. La causa dels indis, dels sense-terra, dels aturats, dels nens del carrer, dels presos, de les prostitutes, dels marginats de tota mena, necessita motivar i inquietar aquells que es proposen la construcció d'una veritable ciutadania.

3. Una ciutadania activa: per l'exercici de la llibertat responsable, per la participació, per la valorització de les iniciatives, pel cultiu de noves liderances, per l'atenció als esdeveniments, per l'oportunitat de realitzar manifestacions, per la realització de debats sobre fets que impliquin la comunitat, per l'atenció a les pràctiques alliberadores de nous subjectes emergents en la nostra societat. La ciutadania es fa, es practica, s'exerceix.

4. Nova emergència del públic: una de les més pre-cioses adquisicions que han emergit del procés de les Setmanes Socials Brasileres ha estat la creixent afirmació del públic com a valor que precedeix i plana per damunt l'Estat, i com a criteri que direcciona i relativitza les instàncies organitzatives tant de la Societat com de l'Estat. És recuperant amb vigor el caràcter públic, que ha de presidir la comprensió de tot allò que es refereix a la ciutadania, que podem equacionar de manera més adequada molts dels problemes que avui es col·loquen en la pauta política de gairebé tots els paï-

sos, com és el cas típic de les privatitzacions. El gran criteri és veure com les diferents realitats en qüestió compleixen millor el seu caràcter públic. Ja sigui el petroli, el gas, el transport, l'energia, o bé els mitjans de comunicació. O, sobretot, l'escola. Fer la distinció entre públic i estatal és una urgència i una estratègia que cal portar endavant amb tenacitat, per tal que produeixi transformacions polítiques amb incidències realment positives sobre la vida dels ciutadans.

5. Nova relació entre ciutadania i Estat: avui es presenta el desafiament de desprivatitzar l'Estat, a fi que es posi de nou al servei del bé públic, i se superin els seus vicis històrics. La societat necessita contínuament reassumir l'Estat, i redirigir la finalitat de les seves estructures. Cal fer la constatació que totes les estructures estatals porten encastada la tendència al desvirtuament de les seves finalitats. És la societat la que necessita injectar, de manera incessant, l'esperit públic dins les esferes estatals, per la pràctica constant, lúcida i atenta de la democràcia. Sense l'exercici de la democràcia, l'Estat es rovella. No tan sols en la seva macroestructura, sinó també en les seves concrecions localitzades. Tot el que és estatal, ja sigui un hospital, un banc o una escola, si no s'oxigena constantment per les motivacions del bé comú, es va deformant pels vicis característics de la democràcia, del nepotisme, de la ineficàcia, del privilegi, que acaben privatitzant la instància estatal al servei d'interessos que utilitzen els recursos públics per tal de protegir-se. L'estat actual necessita uns nous mecanismes per reestructurar-se i actualitzar-se. Però necessita, sobretot, recuperar la seva ànima, que és la seva finalitat pública, que l'ha generat i ara l'ha de regenerar. I això tan sols pot ser fet per una societat capaç de dissenyar un projecte global de bé comú per tothom, i de percebre les prioritats estratègiques que necessiten ser assumides per l'Estat. Cal fer una inversió de prioritats, per tal que les energies canalitzades per l'Estat es posin als serveis dels béns fonamentals: la salut, l'educació, l'habitatge, la feina, el transport i l'oci. Aquesta inversió tan sols es farà si és urgida per una societat que sap reprendre el rumb de l'Estat a través de l'exercici efectiu de la ciutadania.

6. Ciutadania i globalitat: en temps de globalització és important adonar-se del fet que és possible integrar els seus valors en l'exercici pràctic de la ciutadania, per l'obertura a l'universal i al plural, per una cosmovisió integradora, per la superació dels nacionalismes tancats, per la valorització de la interdependència i pel cultiu de la consciència històrica. La globalització ha de ser

valorada pel ciutadà, per tal de ser conduïda segons els interessos del bé comú. Sobretot perquè la globalització no atropelli els dèbils i no produeixi exclusió.

7. Ciutadania i content social: la ciutadania s'exerceix localment. D'aquí la importància de la valorització de la quotidianitat, del coneixement de la comunitat, de l'articulació amb instàncies locals, de la participació en campanyes socials. La ciutadania demana l'atenció simultània cap al macro i cap al micro, cap a l'universal i cap al local, cap al nacional i cap al regional, tot visualitzant la seva percepció en una unitat integradora. La ciutadania tindrà sempre un sabor regional: el gust pels valors culturals i per les tradicions locals.

8. Superació de les dominacions: la ciutadania demana una vigilància constant de les nostres actituds personals. Perquè tots estem disposats a assimilar dominacions consolidades per la tradició, o a projectar noves dominacions. D'aquí la importància de l'esperit de servei per combatre l'autoritarisme, el racisme, el masclisme i altres dominacions culturals polítiques i culturals. Hi ha dominacions profundament arrelades a les nostres ments, que s'han cristal·litzat en costums polítics i en pràctiques tradicionals. L'exercici de la ciutadania necessita anar minant les pràctiques del caudillisme, del clientelisme, del racisme, del masclisme i de l'autoritarisme que va prenent diferents formes en el dia a dia de les nostres vides.

9. El respecte de la diversitat: per fi, la ciutadania exigeix l'estima de l'altre, d'allò que és diferent, l'acollida i l'escolta, l'educació envers la complementarietat, la convergència i la integració. És una nova mentalitat que cal ser cultivada davant la massificació cultural d'avui dia. La ciutadania és també saber viure harmònicament amb la diferència. L'educació hi ha de contribuir d'una manera indispensable, per tal d'afirmar les individualitats i, alhora, obrir-les cap a la complementarietat. Sense l'educació no s'arriba a la veritable ciutadania. I amb l'educació, els problemes que comporta l'afirmació de les persones es tornen un material ric per la construcció d'aquest gran edifici de la ciutadania, que necessita veure's recolzat per la tossuderia i l'entusiasme de tots nosaltres.

Conclusió: cultivant la ciutadania i impregnant-la amb aquests valors, s'arriba a una societat més humana i més justa, i es garanteix un estat més democràtic i més girat cap al bé comú. La ciutadania és el camp que està sempre obert a la nostra participació. És aquí que es juga la batalla de la verdadera política.